

PRESENCIA

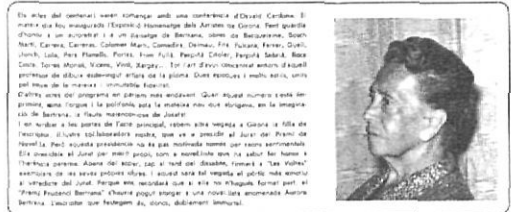
L'HORA DEL PREMI BERTRANA

Ha arribat l'hora del Premi Prudenci Bertrana. l'hora transcendental d'una Girona que es desvetlla. Com deia l'altre dia Jaume Ministral, els cronistes podran fitjar alsi els esdeveniments d'aquests anys: «abans del Premi Bertrana», «després del Premi Bertrana». Perquè la gènesi d'aquest guardó literari significa el retrobament de l'autèntic esperit gironí que potser crèiem mort. La creació d'aquest Premi és la manifestació pública d'un soterrat procés de reafirmació que finalment ha esclatat. Senyala amb una llum clara el començament d'un temps nou, l'inici d'un camí decidit i la perspectiva d'un horitzó més obert. Bertrana guanya així, després de mort, la seva millor batalla. I el nostre setmanari, que voldria ser protagonista d'aquest temps, caminant d'aquest camí i forjador d'aquest horitzó, dedica altra vegada una atenció especial a Prudenci Bertrana, al seu centenari i al premi del seu nom. Amb l'alegria de poder encarnar, tot fent-ho, els millors sentiments d'un poble.

UNA GIRONA QUE ES DESVETLLA

El setmanari *Presència* fou el portaveu oficiós del «Bertrana». La portada reproduïx el cartell de Carles Vivó per anunciar la festa de proclamació del premi l'any 1968.

La creació del premi Bertrana, vista pel franquisme

JOSEP CLARA

L'any 1967, seguint una indicació del novel·lista Josep M. Gironella, l'Ajuntament de Girona va crear el premi de novel·la «Inmortal Ciudad de Gerona», les bases del qual van excloure formalment la llengua catalana. Segons declaracions del batlle Josep Bonet, interessava projectar el nom de la ciutat «hacia un radio superior» i per aquestes circumstàncies era «mejor en castellano».

La justa indignació que aquest fet va provocar, reflectit en les opinions i les manifestacions que publicà la premsa local (*Los Sitios* i *Presència*), la dimissió d'un jurat (Jaume Ministral), que a més posà de

manifest la manca d'organització, no van fer detenir la corporació («no podemos someternos a ninguna forma de coacción»), la qual es limità a anunciar que per a d'altres edicions ja es preveia un doble premi, en castellà i català, però no en la primera edició.

Com a resposta a l'actitud municipal, i d'una manera ràpida i eficaç, un grup de gironins impulsà la convocatòria del premi «Prudenci Bertrana» entès com a un acte d'afirmació catalana que enllaçà Girona amb el Principat en la tasca de redreç cultural, en un moment en què es reivindicava l'ensenyament de la llengua pròpia i es preveia el centenari del naixement de Pompeu Fabra. El Cercle Artístic va ser l'enti-

tat que serví, a nivell legal, per sol·licitar tots els permisos reglamentaris, però les aportacions populars per dotar el premi parlen d'un moviment ampli i eloqüent, que contestà justament el menyspreu municipal.

La consulta dels papers que van pertànyer a la Delegació Provincial d'Informació i Turisme ens dona la visió del fet des de l'òptica de l'administració franquista. Ens sembla que val la pena de conèixer-la.

Les primeres passes

Un cop aplegada la quantitat total del premi i previstos tots els requisits legals, la comissió responsable dels tràmits burocràtics va presentar els papers a la delegació provincial del ministeri d'Informació i Turisme per tal d'obtenir l'autorització reglamentària. La sol·licitud presentada va fer el viatge de Girona a Madrid acompanyada d'un escrit del delegat provincial, que anava adreçat al director general d'Informació i era datat el 27 de novembre de 1967:

«Il·lmo. Sr.

Adjunto tengo el honor de remitir la instancia suscrita por D. Gabriel Gómez Soler, en calidad de Presidente del «Círculo Artístico de Gerona», por la que solicita al amparo de lo dispuesto en el Decreto de

26 de julio de 1956, la autorización preceptiva para la convocatoria de un Premio Literario que se denominaría «Prudencia (sic) Bertrana», dotado con 150.000 ptas. destinado a premiar la mejor novela en lengua catalana.

En dicha instancia se reseñan las bases que regirían su concesión, así como las personalidades que integran conjuntamente con el «Círculo Artístico», la Comisión Organizadora.

Se acompaña resguardo de la Caja General de Depósitos acreditativo del ingreso de la mencionada cantidad, resguardo que tiene el nº de entrada 21 y el nº 3768 de Registro.

La convocatoria de dicho Premio, que cuenta con una amplia base popular, constituye sin duda una reacción contra el acuerdo municipal de crear un Premio Literario denominado «Inmortal Ciudad de Gerona», otorgado recientemente por primera vez, destinado a premiar solamente obras expresadas en castellano. Dicho acuerdo promovió en su día reacciones contrarias, expresadas en los diversos vehículos de expresión de la capital y provincia, hasta el punto que posteriormente la Corporación Municipal reconsideró las bases del Concurso, asegurando que para el año próximo se crearía un Premio para las obras en lengua catalana.

La denominación de «Prudencia (sic)

La convocatòria del «Bertrana» comptava amb el suport d'una àmplia base popular. Fotografia corresponent a la festa del 1976.

Bertrana» para el Premio Literario que se solicita, tiene su origen en la personalidad de dicho autor, del que la revista «Presencia» se hizo eco en su número del día 28 de octubre último, y cuyo recorte se acompaña».

Informe de González Sobral

L'autoritat de Madrid, abans de pronunciar-se sobre l'autorització de la convocatòria, va voler tenir més informació entorn del naixement del premi i de les persones que li donaven suport. Per aquesta raó, el dia 13 de desembre de 1967, el delegat provincial d'Informació i Turisme, d'acord amb una conversa telefònica mantinguda amb el responsable de la secció d'Activitats i Entitats de la sotsdirecció General de Cultura Popular, va enviar a Roberto Biegere un informe sobre el premi «con el ruego que lo hagas llegar al Director General».

El text complet d'aquest document, datat el dia 12 del mateix mes, diu així:

«El motivo esencial de la convocatoria del Premio de Novela «Prudenci Bertrana» es el de salir al paso del error cometido por el Ayuntamiento de Gerona al convocar el premio Inmortal Ciudad de Gerona (en este momento ya fallado), el cual eludió

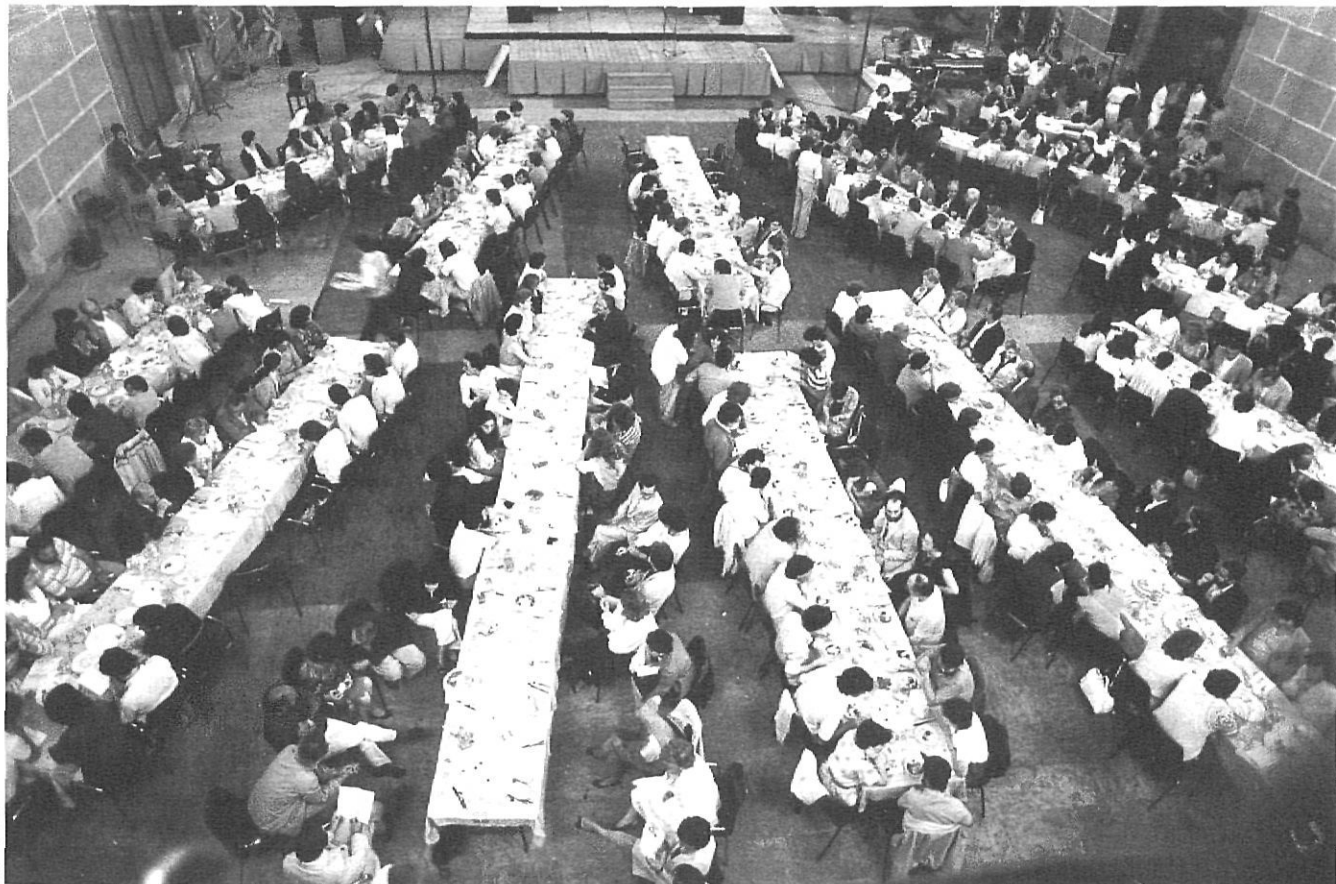
toda posibilidad para que pudieran presentarse al mismo obras escritas en lengua catalana. Este hecho, totalmente desafortunado, dio lugar a la creación de un clima de descontento y de críticas contra la Corporación Municipal, críticas que se aglutinaron en torno al semanario «Presencia», que se edita en esta ciudad, y que fue objeto de dos secuestros y de varios expedientes administrativos que resultaron en multas por un total de 310.000 pts.

Si bien el tono de «Presencia» ha mejorado sensiblemente desde el momento en que se hizo cargo de su dirección D. Narciso Aragó, periodista y abogado, quien suprimió la inspiración marxista que tuvo la publicación hasta junio de 1967, es obvio que «Presencia» continúa siendo el medio de comunicación social utilizado por el catalanismo gerundense, al menos en su dimensión cultural.

Consecuentemente, esta revista fue, también en este caso, el eco clamoroso que se lanzó contra la «afrenta» municipal a la lengua del «país», y bajo ese cobijo fue iniciada discretamente una campaña para obtener aportaciones económicas entre personas generalmente significadas en la vida local y provincial hasta conseguir la cantidad de ciento cincuenta mil pesetas, que será el importe del premio.

Forman parte de la Comisión Organizadora, entre otros los siguientes señores:

El pati de la Casa de Cultura ha estat un escenari repetit a la festa de proclamació del premi. La fotografia correspon a l'any 1983.

Modest Prats, «investigador bíblico y teológico modernista», segons el delegat d'Informació i Turisme.

D. Gabriel Gómez i Soler, Presidente del Círculo Artístico de Gerona; D. Narciso de Carreras, recién elegido Procurador en Cortes de Representación Familiar; D. Luis Pericot i García, Vicepresidente del Consejo Superior de Investigaciones Científicas; D. José Ensesa i Jubert (sic), industrial, propietario del «Hostal de la Gavina», de S'Agaró; D. José Pla, escritor; D. Manuel Sarasa, Presidente de la Cámara Oficial de Comercio e Industria; D. Manuel Bonmatí i Romaguera, Presidente de la Asociación de Prensa, Subdirector de «Presencia» y uno de los principales financiadores de la revista.

Aunque hay que preveer (sic) la posibilidad de que la novela premiada en su día pueda tener «intención», considera el Delegado Provincial que suscribe que políticamente lo más interesante es conceder la autorización que se pide para evitar las repercusiones negativas que, con base en lo impopular de la medida, tendrían en los medios culturales de Cataluña y que serían aprovechados por los sectores de la izquierda».

Informe sobre dos jurats

La base 10a de la convocatòria del premi establia que el jurat encarregat de triar l'obra guanyadora seria constituït per Aurora Bertrana, Maurici Serrahima, Joan Teixidor, Joaquim Molas, Josep M. Solà, Modest Prats i Fèlix Casellas, qui havia d'actuar de secretari. Es podia parlar, doncs, d'un conjunt de persones de Girona i de Barcelona, vinculades a la literatura catalana o a l'ensenyament oficial, i no representatives d'una única línia de pensament.

Tanmateix, dos noms dels apuntats van cridar l'atenció dels dirigents del ministeri

que havia d'aprovar la convocatòria del premi, i per això el 19 de gener de 1968, el delegat de Girona va haver d'escriure aquesta comunicació dirigida al senyor Carlos Robles Piquer, director general de Cultura Popular i Espectacle:

«Mi querido amigo y Director General:

De acuerdo con la conversación sostenida por Vd. con el secretario de la Delegación, durante mi ausencia en Galicia, disfrutando del permiso reglamentario de vacaciones, adjunto le remito una nota sobre D. Joaquín Molas y Modesto Prats, ambos jurados del Premio «Prudenci Bertrana» en lengua catalana.

Le saluda cordialmente y se reitera a sus gratas órdenes.

José Luis González Sobral».

La nota comença per Modest Prats, el qual és definit així: «Sacerdote. Fue enviado recientemente por el Obispo a Roma, invocando como motivo oficial la realización de un curso de estudios, aunque el motivo real es la política progresista en extremo, realizada en «Casa Carles», residencia de sacerdotes. D. Modesto Prats es en su dimensión científica, un investigador bíblico y teológico modernista, y sigue las líneas generales del pensamiento de Teilhard de Chardin y Carl Rhaner». Curiosament no el relaciona amb les lletres, o la literatura, assignatura que havia donat al Seminari.

De Joaquim Molas diu: «Dirige una colección literaria, publicada por «Gráficas Diamand» (sic) de Barcelona, con el título «Edicions 62» (sic), consistente en una antología de autores catalanes. Es un especialista en literatura y ha estado vinculado a la Universidad, en la que ha ejercido de profesor adjunto».

Vigilància i control

El delegat d'Informació i Turisme de Girona ja havia advertit els seus superiors que hom podia preveure la possibilitat que la novella premiada pogués tenir una determinada intenció. Ho deia, efectivament, a l'informe favorable a l'autorització del premi datat el 12 de desembre de 1967.

Atès que la convocatòria va anar endavant i les bases del premi establien la presentació d'obres fins al 31 de març de 1968, les ordres donades des de Madrid eren de vigilar-ne totes les passes. Com a prova d'això tenim la carta, datada el 4 de març del mateix any, en què el cap del gabinet jurídic-administratiu de la Direcció General de Cultura Popular i Espectacle manifestà al delegat de Girona que fes arribar als superiors les novetats detectades:

CL;

EL JEFE DEL GABINETE JURIDICO-ADMINISTRATIVO
DE LA
DIRECCION GENERAL DE CULTURA POPULAR
Y ESPECTACULOS

Madrid, 4 de Marzo de 1968.

Sr. D. José Luis González Sobral,
Delegado Provincial de Información y Turismo.
G E R O N A.

A.

Mi querido amigo y compañero:

Como ya conoces, el Director General está muy interesado en que por esa Delegación Provincial se observe el desarrollo y fallo del Premio "Prudenci Bertrana" en lengua catalana, por lo cual te agradecería que cuando tengas alguna noticia sobre el mismo lo comuniqués a esta Dirección General.

Recibe un cordial saludo,

E. G.-Estéfani

El desenvolupament i el veredict de la primera edició del premi van ser sotmesos a una vigilància especial.

«Mi querido amigo y compañero:

Como ya conoces, el Director General está muy interesado en que por esa Delegación Provincial se observe el desarrollo y fallo del Premio «Prudenci Bertrana» en lengua catalana, por lo cual te agradecería que cuando tengas alguna noticia sobre el mismo lo comuniqués a esta Dirección General.

Recibe un cordial saludo,
E.G. Estéfani».

No sabem si el delegat provincial va informar la Direcció General abans de fer-se públic el veredict del jurat. Ens consta, però, que arran de la proclamació del premi, feta efectiva en el transcurs d'una festa al Teatre Municipal el dia 1 de juny de 1968, va trametre a Madrid —amb cinc dies de retard— el comunicat que segueix:

«Nota para el Ilmo. Sr. Director General de Cultura Popular y del Espectáculo.

El Premio de novela catalana «Prudenci Bertrana» ha recaído en la novela titulada «Estat d'excepció» del conocido autor Manuel de Pedrolo. El tema de la novela transcurre en un país imaginario.

El Delegado Provincial tiene noticias de que dicha obra fue presentada con anterioridad a otros concursos literarios, pero no fue premiada por haberse considerado prácticamente impublicable.

Parece ser que antes de proceder a su edición se pretende hacer en el texto las supresiones necesarias.

En breve comunicaré a V.I. un informe más amplio sobre la temática del original premiado».

Per concloure

Els documents transcrits reafirmen l'error municipal de crear un premi de novella per a obres escrites «forzosamente en lengua castellana», que fou la causa i l'origen del premi Bertrana.

El delegat provincial d'Informació i Turisme, José Luis González Sobral (Pontevedra, 1934) demostra que entenia el problema i que volia fer-lo entendre a Madrid. Els seus informes favorables a l'autorització de la convocatòria revelen també la crítica a l'Ajuntament i demostren que era una persona oberta a les manifestacions culturals no castellanés, si més no perquè era un error polític discriminar el català en un premi atorgat a Catalunya. Però, d'altra banda, la prevenció davant la concessió del premi, molt abans que se sabés quines obres s'hi presentarien, parla d'una intuïció evident perquè la novella premiada, *Estat d'excepció*, no fou autoritzada, de cara a la publicació, fins després de la mort del general Franco.

La valoració que González Sobral fa del setmanari *Presència* com a portaveu i mitjà de comunicació del catalanisme gironí és correcta, però en el cas present cal reconèixer que la primera denúncia contra l'acord municipal de discriminar la llengua catalana va aparèixer a *Los Sitios*, diari del Movimiento, fet que prova que fins i tot la gent del règim, com el mateix González Sobral, que n'era funcionari, van adonar-se de l'equivocació del consistori i ho manifestaren per escrit.

Josep Clara és historiador.

NOTA

La documentació emprada en aquest treball es troba actualment dipositada a l'Arxiu Històric de Girona. Sobre l'organització del premi, cal veure els *Records del Premi Bertrana*, publicats per Francesc Ferrer i Gironès a *Punt Diari*, 13-7-1980.